

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут оперативно-рятувальних сил  
Кафедра психології діяльності в особливих умовах

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Начальник навчально-наукового інституту  
оперативно-рятувальних сил

\_\_\_\_\_ Олександр КОЛІСНОВ

«\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**«ПСИХОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ»**  
циклу обов'язкової професійної підготовки  
за освітньо-науковою програмою  
«Екстремальна та кризова психологія»

підготовки доктора філософії у галузі знань  
05 Соціальні та поведінкові науки

за спеціальністю 053 Психологія  
мова навчання – українська

Схвалено вченою радою  
навчально-наукового інституту  
оперативно-рятувальних сил  
Протокол від «30» серпня 2025 року № 1

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях» розроблена відповідно до освітньо-наукової програми «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Розробники:

професор кафедри психології діяльності в особливих умовах, доктор психологічних наук, професор Грибенюк Г.С.  
начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах, кандидат психологічних наук, доцент Фомич М.В.

Робочу програму навчальної дисципліни рекомендовано кафедрою психології діяльності в особливих умовах

Протокол №1 від 29.08.2025 року

Начальник кафедри  
психології діяльності в особливих умовах  
кандидат психологічних наук, доцент

\_\_\_\_\_ Микола ФОМИЧ  
(підпис)

«\_\_\_» серпня 2025 року

Схвалено проектною групою освітньої програми  
«Екстремальна та кризова психологія»

Гарант освітньої програми  
професор кафедри психології  
діяльності в особливих умовах  
доктор психологічних наук, професор

\_\_\_\_\_ Геннадій ГРИБЕНЮК  
(підпис)

«\_\_\_» серпня 2025 року

## 1. МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях» застосовуються для узагальнення, критичного осмислення та аналізу поведінки людини в екстремальних ситуаціях, дозволяють приймати рішення на основі логічних аргументів на засадах загальнонаукової методології, сприяють організації наукової діяльності, плануванню та здійсненню фундаментальних та прикладних наукових досліджень в галузі екстремальної та кризової психології, формують системний науковий світогляд, уміння креативно мислити, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх психологічних технологій у розв'язанні поставлених завдань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

### **знання:**

- наукового аналізу екстремальних ситуацій;
- теоретико-методологічних основ поведінкових реакцій людини в екстремальних ситуаціях;
- психологічних закономірностей поведінки великих груп людей в екстремальних ситуаціях;
- технологій психологічної допомоги людям, які постраждали від впливу екстремальних ситуацій (в т.ч. воєнного характеру);

### **уміння:**

- аналізувати різноманітні типи екстремальних ситуацій з точки зору їхньої структури;
- управляти поведінкою великих груп людей в екстремальних ситуаціях;
- застосовувати технології психологічної допомоги людині в екстремальних ситуаціях (в т.ч. воєнного характеру);
- застосовувати набутті знання під час проведення власних наукових та науково-практичних досліджень.

**комунікацію:** здатність до вільного спілкування з різною аудиторією щодо наукових проблем поведінки людини в екстремальних ситуаціях; здатність проводити відповідні дослідження та представляти результати в усній та писемній формах.

**відповідальність та автономію:** готовність до самостійного використання психологічних знань при реалізації професійних та дослідницьких функцій; демонстрація авторитетності, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність; здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення.

## 2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна, вечірня)	заочна (дистанційна)
<b>Статус дисципліни</b>	Обов'язкова професійна	
<b>Навчальний рік</b>	2025-2026	
<b>Семестр</b>	6-й	6-й
<b>Обсяг дисципліни:</b>		
в кредитах ЄКТС	3	3
загальна кількість годин	90	90
кількість модулів	1	1
<b>Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):</b>		
лекції	20	10
практичні заняття	-	-
семінарські заняття	24	4
самостійна робота (годин)	46	76
індивідуальні завдання	на вибір	
<b>Форма підсумкового контролю</b>	іспит	

## 3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

*Пререквізити:* теоретико-методологічні проблеми психології діяльності в особливих умовах; психологічна безпека персоналу екстремальних видів діяльності.

*Постреквізити:* захист дисертаційної роботи.

## 4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ З ДИСЦИПЛІНИ

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

– досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології.	PH 1
Здатність застосовувати методологічні засади для проведення досліджень і розв'язання наукових та прикладних проблем психології діяльності в особливих умовах.	PH 11

Розуміти та прогнозувати поведінку людини в екстремальних ситуаціях, застосовувати методи психодіагностики й підтримки для підвищення її стресостійкості та ефективності діяльності.	PH 13
Визначати рівень готовності особи та групи до виконання професійної діяльності, виявляти ризики й застосовувати психологічні техніки для підтримки ефективності, безпеки та психічного благополуччя.	PH 14

– формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

<b>Програмні компетентності</b>	<b>Абревіатура</b>
Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.	СК 2
Здатність аналізувати психологічні механізми поведінки людини в екстремальних ситуаціях, застосовувати методи психодіагностики та психологічної підтримки, спрямовані на підвищення стресостійкості та ефективності діяльності.	СК 10
Здатність забезпечувати психологічну безпеку персоналу екстремальних видів діяльності, застосовувати науково обґрунтовані методи профілактики професійних ризиків, підтримки психічної стійкості та збереження ефективності діяльності в умовах підвищеної небезпеки.	СК 11

## **5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

### **Модуль 1.**

### **ПСИХОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ**

**Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні особливості дослідження поведінки людини в екстремальних ситуаціях**

#### **Тема 1. Екстремальні ситуації у філософсько-психологічному вимірі**

Аналіз законодавчих дефініцій екстремальних ситуацій. Філософське уявлення про екстремальні ситуації. Сучасні наукові психологічні парадигми аналізу екстремальних ситуацій. Наукові підходи до психологічної класифікації екстремальних ситуацій.

*Література:* [Баз.: 1, 2, 4. Доп.: 4, 6, 9, 12]

## **Тема 2. Феноменологія поведінкових реакцій людини в екстремальних ситуаціях**

Генезис специфічної і неспецифічної поведінкової активності людини в екстремальних ситуаціях. Суб'єктивна значущість стресогенності екстремальних ситуацій. Позитивні та негативні зміни в станах і активності людей в екстремальних ситуаціях. Психологічна детермінація різних станів і поведінкової активності людей в екстремальних ситуаціях. Психологічний аналіз девіантної та делінквентної поведінки людини.

*Література:* [Баз.: 1, 3-5. Доп.: 1, 2, 3, 7, 6, 13, 19, 20]

## **Тема 3. Психологічні особливості поведінки постраждалих в екстремальних ситуаціях**

Психофізіологічні та психологічні особливості реакцій і станів постраждалих в умовах війни. Психологічна характеристика постраждалих, які потребують першочергової екстреної психологічної допомоги в осередку надзвичайної ситуації. Характеристика втрат та їх психологічний вплив на поведінку постраждалих в умовах надзвичайної ситуації воєнного характеру. Психологічні засади віктимної поведінки в екстремальних ситуаціях.

*Література:* [Баз.: 1, 3-5. Доп.: 1, 2, 5, 6, 13, 15, 19, 20]

## **Змістовий модуль 2. Наукові засади дослідження поведінки великих груп людей в екстремальних ситуаціях**

### **Тема 4. Психологія групової поведінки в екстремальних ситуаціях**

Група в екстремальній ситуації. Дослідження зв'язків і відносин у групі в екстремальних ситуаціях. Аналіз відмінностей у діях груп в екстремальних ситуаціях. Регуляція групової діяльності в екстремальних ситуаціях.

*Література:* [Баз.: 3-5. Доп.: 2, 4, 8, 19]

### **Тема 5. Соціально-психологічні особливості поведінкової активності великих груп в екстремальних ситуаціях**

Аналіз наукових концепцій стихійної масової поведінки в екстремальних ситуаціях. Психологія натовпу. Психологічний закон психічної єдності натовпу. Почуття і моральність натовпу. Динаміка психології натовпу. Сугестивність натовпу. Психологія групової паніки. Дослідження причин та умов виникнення паніки в умовах воєнного стану. Психоаналітичні концепції до вивчення генезису та типології чуток. Наукові підходи до класифікації причин та умов появи чуток. Основні напрями використання чуток. Психологічні прийоми припинення чуток. Дослідження стратегій організації протидії чуткам. Форми роботи щодо контролю над чутками і інформування громадян в умовах воєнного стану.

*Література:* [Баз.: 3-5. Доп.: 2, 3, 4, 8, 13, 19, 20]

### **Змістовий модуль 3. Дослідження поведінки суб'єктів професійної діяльності в екстремальних ситуаціях**

#### **Тема 6. Психологічний аналіз трудової поведінки в екстремальних ситуаціях**

Концептуалізація феномену трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Особливості трудової поведінки суб'єктів професійних контингентів в екстремальних ситуаціях. Фактори впливу на трудову поведінку суб'єкта в екстремальних ситуаціях. Механізми психологічного захисту трудової поведінки суб'єктів в екстремальних ситуаціях. Професійні вимоги до суб'єктів трудової поведінки в екстремальних ситуаціях.

*Література:* [Баз.: 1, 2, 4. Доп.: 1, 4, 5, 7, 10, 12, 17]

#### **Тема 7. Психологічне забезпечення трудової поведінки в екстремальних ситуаціях**

Психологічні детермінанти надійної та безпечної трудової поведінки суб'єкта в екстремальних ситуаціях. Концепція надійності трудової поведінки. Проблема безпечної трудової поведінки та психофізіологічні механізми її забезпечення в екстремальних ситуаціях. Психологічна детермінація помилкових дій в екстремальних ситуаціях. Сучасні парадигми психологічної готовності суб'єкта до забезпечення ефективності трудової поведінки в екстремальних ситуаціях.

*Література:* [Баз.: 1, 2, 4. Доп.: 1, 7, 10, 12, 15, 18]

### **Змістовий модуль 4. Обґрунтування науково-психологічних засад оптимізації поведінки людей в екстремальних ситуаціях**

#### **Тема 8. Психологічні засоби оптимізації трудової поведінки в екстремальних ситуаціях**

Методологія психологічної оцінки трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Прогнозування стресостійкості особистості в екстремальних ситуаціях. Оптимізація адаптаційних механізмів трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Психологічні засоби психологічної підтримки суб'єкта трудової поведінки в екстремальних ситуаціях.

*Література:* [Баз.: 1, 2, 4. Доп.: 1, 5, 7, 10, 12, 13, 16, 17]

#### **Тема 9. Психологічні технології оптимізації поведінкової активності постраждалих в екстремальних ситуаціях**

Методологічні засади розроблення технологій екстреної психологічної допомоги постраждалих в екстремальних ситуаціях. Обґрунтування технологій психологічної допомоги та підтримки постраждалих внаслідок воєнних дій. Психосоціальні засоби підтримки внутрішньо переміщених осіб. Досягнення та обмеження в розробці технологій психологічної допомоги особистості в екстремальних ситуаціях. Обґрунтування критеріїв ефективності технологій психологічної допомоги особистості в екстремальних ситуаціях.

*Література:* [Баз.: 1, 3, 4. Доп.: 6, 7, 10, 12-14, 16, 17, 19, 20]

**Підсумкова модульна робота**

**Іспит**

**Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна форма: денна, вечірня)**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин за формами навчання					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практ. заняття	семінар. заняття	самостійна робота*	поточний контроль
<b>МОДУЛЬ 1.</b>						
<b>ПСИХОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ</b>						
<b>Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні особливості дослідження поведінки людини в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 1. Екстремальні ситуації у філософсько-психологічному вимірі	8	2	-	2	4	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
Тема 2. Феноменологія поведінкових реакцій людини в екстремальних ситуаціях	8	2	-	2	4	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
Тема 3. Психологічні особливості поведінки постраждалих в екстремальних ситуаціях	8	2	-	2	4	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 1.</i>	24	6	-	6	12	-
<b>Змістовий модуль 2. Наукові засади дослідження поведінки великих груп людей в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 4. Психологія групової поведінки в екстремальних ситуаціях	8	2	-	2	4	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
Тема 5. Соціально-психологічні особливості поведінкової активності великих груп в екстремальних ситуаціях	8	2	-	2	4	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 2.</i>	16	4	-	4	8	-
<b>Змістовий модуль 3. Дослідження поведінки суб'єктів професійної діяльності в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 6. Психологічний аналіз трудової поведінки в екстремальних ситуаціях	8	2	-	2	4	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
Тема 7. Психологічне забезпечення трудової поведінки в екстремальних ситуаціях	8	2	-	2	4	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 3.</i>	16	4	-	4	8	-
<b>Змістовий модуль 4. Обґрунтування науково-психологічних засад оптимізації поведінки людей в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 8. Психологічні засоби оптимізації трудової поведінки в екстремальних ситуаціях	14	2	-	4	8	опитування, дослідження, індивідуальні завдання

Тема 9. Психологічні технології оптимізації поведінкової активності постраждалих в екстремальних ситуаціях	16	4	-	4	8	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 4.</i>	30	6	-	8	16	-
<b>Підсумкова модульна робота</b>	4	-	-	2	2	письмові завдання
<b>Разом за модуль 1</b>	<b>90</b>	<b>20</b>	<b>-</b>	<b>24</b>	<b>46</b>	<b>-</b>

\* Примітка: самостійна робота здійснюється за методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях».

**Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (заочна форма: дистанційна)**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин за формами навчання					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практ. заняття	семінар. заняття	самостійна робота*	поточний контроль
<b>МОДУЛЬ 1.</b>						
<b>ПСИХОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ</b>						
<b>Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні особливості дослідження поведінки людини в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 1. Екстремальні ситуації у філософсько-психологічному вимірі	9	2	-	-	7	дослідження, індивідуальні завдання
Тема 2. Феноменологія поведінкових реакцій людини в екстремальних ситуаціях	9	2	-	-	7	дослідження, індивідуальні завдання
Тема 3. Психологічні особливості поведінки постраждалих в екстремальних ситуаціях	9	-	-	-	9	дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 1.</i>	27	4	-	-	23	-
<b>Змістовий модуль 2. Наукові засади дослідження поведінки великих груп людей в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 4. Психологія групової поведінки в екстремальних ситуаціях	9	2	-	-	7	дослідження, індивідуальні завдання
Тема 5. Соціально-психологічні особливості поведінкової активності великих груп в екстремальних ситуаціях	9	-	-	2	7	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 2.</i>	18	2	-	2	14	-
<b>Змістовий модуль 3. Дослідження поведінки суб'єктів професійної діяльності в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 6. Психологічний аналіз трудової поведінки в екстремальних ситуаціях	9	2	-	-	7	дослідження, індивідуальні завдання

Тема 7. Психологічне забезпечення трудової поведінки в екстремальних ситуаціях	9	-	-	-	9	дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 3.</i>	18	2	-	-	16	-
<b>Змістовий модуль 4. Обґрунтування науково-психологічних засад оптимізації поведінки людей в екстремальних ситуаціях</b>						
Тема 8. Психологічні засоби оптимізації трудової поведінки в екстремальних ситуаціях	9	-	-	2	7	опитування, дослідження, індивідуальні завдання
Тема 9. Психологічні технології оптимізації поведінкової активності постраждалих в екстремальних ситуаціях	9	2	-	-	7	дослідження, індивідуальні завдання
<i>Разом за змістовим модулем 4.</i>	18	2	-	2	14	-
<b>Підсумкова модульна робота</b>	9	-	-	-	9	письмові завдання
<b>Разом за модуль 1</b>	<b>90</b>	<b>10</b>	<b>-</b>	<b>4</b>	<b>76</b>	<b>-</b>

\* Примітка: самостійна робота здійснюється за методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях».

### **Індивідуальні завдання (орієнтовна тематика індивідуальних завдань)**

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: підготовка дайджесту, аналітичного огляду, аналізу проблемних ситуацій, проектна діяльність, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах.

1. Наукові школи екстремальної психології.
2. Науково-прикладні проблеми дослідження поведінки людей в екстремальних ситуаціях.
3. Методологія аналізу екстремальних ситуацій.
4. Надзвичайна ситуація як вітальна та екзистенціальна загроза.

5. Психологічний аналіз основних видів девіантної поведінки особистості в екстремальних ситуаціях.

6. Особливості девіантної поведінки постраждалих в надзвичайних ситуаціях.

7. Профілактика *віктимної поведінки* в умовах воєнного стану.

8. Відмінності у поведінкових реакціях постраждалих в умовах надзвичайних ситуацій.

9. Психологічні особливості подолання особистісної безпорадності у внутрішньопереміщених осіб.

10. Психобіологічні та психосоціальні детермінанти агресивної поведінки особистості.

11. Класифікаційні маркери основних рівнів аналізу трудової поведінки суб'єкта екстремальної діяльності.

12. Психологічні бар'єри інноваційної активності суб'єкта та шляхи їхнього подолання.

13. Біопсихічні та психофізичні маркери психічних станів підвищеної поведінкової мобілізації суб'єкта в екстремальних ситуаціях.

14. Виявлення та групування основних типів психічних станів зниженої поведінкової активності в екстремальних ситуаціях.

15. Порівняльний аналіз зовнішньої та внутрішньої мотивації трудової поведінки в екстремальних ситуаціях.

16. Методологія психофізіологічної оцінки впливу екстремальних ситуацій (обстріли, вибухи, масова загибель) на поведінкову активність суб'єкта.

17. Технології психологічної підготовки до трудової поведінки в екстремальних ситуаціях.

18. Феноменологія стихійної масової поведінки людей в екстремальних ситуаціях: способи попередження та протидії.

19. Аналіз факторів, що впливають на формування стратегій стресдолаючої поведінки персоналу ДСНС.

20. Вплив резильєнтності на вибір копінг-поведінки персоналу ДСНС в екстремальних ситуаціях.

21. Організація групової поведінки суб'єктів ризиконебезпечної діяльності за принципом «рівний-рівному».

22. Аналіз міжнародного досвіду роботи щодо недопущення втрат особового складу ризиконебезпечних професій з причин, не пов'язаних із виконанням завдань за призначенням.

23. Проблеми формування мотивації сексуально-насильницької поведінки в екстремальних умовах.

24. Технології психологічної допомоги особистості у екстремальних ситуаціях.

25. Психологічні особливості негативних поведінкових реакцій маломобільних груп населення під час евакуаційних заходів та шляхи їхньої профілактики.

## 6. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: іспит, стандартизовані тести, наукові проєкти, аналітичні звіти, презентація власних досліджень, участь у тактико-спеціальних навчаннях.

### Перелік завдань для підготовки до екзамену

1. Проаналізувати дефініції екстремальних ситуацій у законодавстві України. Виберіть одне поняття та розкрийте зміст та обсяг об'єктивних і суб'єктивних ознак явища психіки. Назвіть, які ще поняття психології, крім, «об'єктивне – суб'єктивне», необхідно використати, щоб провести правильний та повний психологічний аналіз дій реальних людей, фахівців ДСНС України?
2. Порівняти за змістом та обсягом об'єктивно-суб'єктивні ознаки явищ психіки у законодавчих дефініціях екстремальних ситуацій в Україні з відомими вам визначеннями, необхідними для логічної обробки інформації психологами що використовують в інших країнах, наприклад, Польщі.
3. Розкрити поняття, принципи, закономірності філософського рівня методології щодо конкретно-наукового знання екстремальних ситуацій. Сфокусуйте відповідь навкруги конкретного поняття, яке виберіть самостійно, воно повинно розкривати необхідну та достатню кількість ознак конкретного явища психіки.
4. За допомогою ключових слів розкрити відмінності між поняттями конкретно-наукового, системного та філософського рівня методології. Назву поняття конкретного явища психіки виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
5. Визначити основні компоненти структури екстремальної ситуації та людини в ній за системним підходом, наприклад, використайте розуміння «чорної» скриньки. Підкріпіть відповідь прикладом явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
6. Охарактеризувати системно-функціональну парадигму розуміння екстремальної ситуації за допомогою ключових слів. Розкрийте питання на прикладі назви поняття конкретного явища психіки, яке виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
7. Оцінити переваги використання системно-структурної парадигми у прогнозуванні поведінки людини в умовах екстремальної ситуації. Підкріпіть відповідь прикладом явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.

8. Пояснити різницю між системно-структурною та системно-функціональною парадигмами розуміння екстремальної ситуації. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
9. Проаналізувати наукові підходи до розумінні екстремальних ситуацій, з огляду, на отримані в них психологічні класифікації. Відмінності у підходах розкривайте за допомогою назв ключових слів, уникайте розлогих неконкретних суджень з подальшим ризиком помилкових висновків. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
10. Охарактеризувати основні типи специфічної та неспецифічної поведінкової активності людини в екстремальних ситуаціях. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
11. Пояснити з використанням поняття «механізми» відмінності у змінах станів та активності людини в екстремальних ситуаціях. Поняття-назву конкретного явища психіки виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
12. Проаналізувати, на прикладах реальних умов воєнного стану та реальних ситуацій, інтраіндивідуальні, соціально-психологічні, соціальні детермінанти, що зумовлюють перехід девіантної поведінки людини у делінквентну в екстремальних ситуаціях. Поняття-назву конкретного явища психіки виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
13. Проаналізувати взаємозв'язок між інтенсивністю стрес-факторів та типом психологічної реакції постраждалих в умовах війни (наприклад: активізація, зниження когнітивних функцій, дисоціація). Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
14. Виокремити індивідуальні, культурні та вікові чинники, що впливають на спосіб переживання втрати та поведінку постраждалих в умовах надзвичайної ситуації воєнного характеру. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву-поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
15. Розділити поняття первинної та вторинної віктимізації в екстремальних ситуаціях та проаналізувати їхній зв'язок. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.

16. Розкрити напрацьовані стилі поведінки в екстремальних та звичайних ситуаціях, необхідні керівнику у виконанні обов'язків організатора, що покладає відповідальність за виконання завдання на підлеглих в умовах незбалансованого за правами та обов'язками робочого місця. Пояснити на прикладі конкретних ситуацій умов війни, в чому перспективи зміни виконавчості підлеглих.
17. Сформувані рекомендації для начальників/лідерів щодо організації групової поведінки, зокрема, спрацьованості та згуртованості в екстремальних ситуаціях професійної діяльності. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
18. Розкрити поняття механізмів регуляції групової поведінки в екстремальних ситуаціях. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно. Рівень управління та посади виберіть самостійно.
19. Розкрити наукові концепції управління стихійною масовою поведінкою. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища управління стихійною масовою поведінкою. Конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
20. Пояснити повторюваність психічних проявів єдності натовпу та пояснювальних механізмів цього явища як встановленого у психології факту. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
21. Пояснити, які психологічні механізми лежать в основі паніки. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно. Межі у поняттях суб'єктів управління, змін психіки, самовпливів, впливів зовні виберіть самостійно.
22. Розкрити зв'язок у поняттях, межі змісту та за обсягом: «інформаційно-психологічних операцій ворога», «обізнаності», «громадянської свідомості», «рівня ситуативної та особистісної тривожності», «довіри», «довіри до джерел інформації», «поширення чуток». Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
23. Охарактеризувати основні напрями та модель цілеспрямованого використання чуток в екстремальних ситуаціях чи інформаційно-психологічних операціях ворога (маніпуляція, деморалізація, мобілізація, дезінформація, контроль поведінки). Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.

24. Сформулювати у ключових поняттях модель протидії інформаційно-психологічному впливу ворога та набір (дві-три) ефективних комунікаційних стратегій для спростування чуток в екстремальних ситуаціях, з урахуванням вікових та культурних особливостей цільової аудиторії.
25. Сформулювати у ключових поняттях модель протидії інформаційно-психологічному впливу ворога та надати рекомендації щодо психологічних прийомів припинення чуток.
26. За допомогою ключових слів описати психологічні механізми та межі прояву психологічних захистів у трудовій поведінці в екстремальних ситуаціях. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
27. Назвати інтраіндивідні, соціально-психологічні, соціальні ресурси, що сприяють збереженню трудової активності в екстремальних ситуаціях. Обґрунтувати вибрані поняття. Підкріпіть відповідь прикладом явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
28. Охарактеризувати правильно та повно професійні вимоги та суб'єктів трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Використовуйте ключові слова замість розлогих суджень. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях з необхідною та достатньою кількістю ознак.
29. Розкрити зміст та обсяг психологічних детермінант надійності трудової поведінки суб'єкта в екстремальних ситуаціях з використанням понять: «зміни психіки», «самовпливи», «впливи ззовні». Підкріпіть відповідь прикладом аналізу психологічного явища надійності, конкретну назву суб'єкта та умови дій виберіть самостійно. Необхідно, щоб вони характеризували реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях з необхідною та достатньою кількістю ознак.
30. Навести приклади психофізіологічних реакцій та самосуб'єктних дій людини, які можуть сприяти або перешкоджати безпечній поведінці суб'єкта в екстремальних ситуаціях. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище безпеки в екстремальних ситуаціях з необхідною та достатньою кількістю ознак.
31. Оцінити тренування та психологічну підготовку як процеси зі своєю сутністю, метою, змістом, забезпеченням, методичною системою, що спрямовані на зниження ймовірності помилкових дій в екстремальних ситуаціях. В чому психологічний аналіз знаходить різницю у перебігу навантажень, напружень, суб'єктивних труднощів тренувань та психологічної підготовки? Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях з необхідною та достатньою кількістю ознак.

32. Охарактеризувати правильно та повно сучасні парадигми психологічної готовності суб'єкта до трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях з необхідною та достатньою кількістю ознак.
33. Назвати критерії психологічної готовності суб'єкта до трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Розкрити та обґрунтувати їх складання. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
34. Проаналізувати зв'язок рівня психологічної підготовленості організаторів і виконавців з процесом психологічної підготовки та ефективністю трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Назвати параметри та показники «ввімкнення», перебігу, закінчення психологічної підготовки та психологічної готовності. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психологічної готовності, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
35. Розкрити валідні та надійні методи для оцінки поведінки персоналу ДСНС в умовах надзвичайної ситуації. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
36. Описати види та механізми копінг-стратегій у забезпеченні стресостійкості особистості в екстремальних ситуаціях. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
37. Охарактеризувати повно та правильно доцільні засоби психологічної підтримки суб'єкта трудової поведінки в екстремальних ситуаціях. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях з необхідними та достатніми ознаками.
38. Описати необхідні та достатні ознаки за якими екстрена психологічна допомога відрізняється від звичайного психологічного консультування. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
39. Розкрити зміст та обсяг мультидисциплінарного підходу в побудові технологій екстреної психологічної допомоги. Обґрунтувати його доцільність. Підкріпити відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.

40. Дати характеристику технологіям екстреної психологічної допомоги постраждалим в залежності від виду психологічного реагування на екстремальну ситуацію. Розкрити ідею «технології», їх «суб'єктів» та функції «відповідальності». Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
41. Визначити чинники, які впливають на вибір психологічної технології на різних фазах травматизації. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
42. Скласти схему організації психосоціальної підтримки вимушено переміщених осіб. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища організації психосоціальної підтримки, конкретну назву ключового поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
43. Назвіть розроблені технології психологічної допомоги особистості в екстремальних ситуаціях. Проаналізуйте їх конкретні внески у збирання інформації психологом та її логічну обробку, – досягнення та обмеження. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
44. Назвати критерії ефективності технологій психологічної допомоги особистості в екстремальних ситуаціях. Розкрити та обґрунтувати їх складання. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки, конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.
45. Назвати принципи побудови програм психологічної допомоги особистості, яка пережила втрату. Розкрийте для чого ідея «принципу» використовується у пізнанні дослідником явища психіки «пережити втрату». Охарактеризувати зміст принципу, який вам відомий у побудові програм психологічної допомоги особистості, яка пережила втрату. Підкріпіть відповідь прикладом аналізу явища психіки «пережити втрату», конкретну назву поняття виберіть самостійно, воно повинно характеризувати реальне явище психіки в екстремальних ситуаціях правильно та повно.

## 7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

### Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних завдань на смузі психологічної підготовки, психолого-тренувальних та тренажерних комплексах, проектної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

**Розподіл балів, які отримують здобувачі очної форми, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: екзамен.**

Розподіл балів												
Модуль 1												
Поточний контроль та самостійна робота									Індивідуальні завдання	Підсумкова модульна робота	Іспит	Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	до 10	T.T. 1-12	до 30	100
до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5				

**Розподіл балів, які отримують здобувачі заочної форми навчання, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: іспит**

Розподіл балів												
Модуль 1												
Поточний контроль та самостійна робота									Індивідуальні завдання	Підсумкова модульна робота	Іспит	Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	до 45	T.T. 1-12	до 30	100
-	-	-	-	до 5	-		до 5	-				

Примітки: за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20. Максимально можлива сума підсумкової оцінки з дисципліни (з урахуванням додаткових заохочувальних балів) – 100 балів. Види творчих робіт та критерії щодо їх оцінювання наведені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах (розділ «Оцінювання творчих робіт»).

### Поточний контроль

проводиться на семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти з конкретної теми чи її питань, завдань, у тому числі, самостійно опрацьованого навчального матеріалу.

#### Критеріям поточного оцінювання знань здобувача на семінарському занятті дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів:

Отримані бали	Повнота і правильність відповіді	Обізнаність та здатність здобувача використати дії з поняттями у ситуаціях майбутньої професійної діяльності / Висновок щодо знань та їх засвоєння
5 балів	Відповідь на завдання надана в повному обсязі, правильна, як щодо <i>знання</i> понять, так і щодо можливих <i>дій</i> з ними.	Здобувач <i>знає</i> та може <i>використати</i> поняття повною мірою у розумових чи предметно-практичних <i>діях</i> щодо <i>широкого</i> діапазону ситуацій майбутньої професійної діяльності. <i>Діє</i> логічно з поняттями і робить це комплексно, чи привносить нове, творчо. Це свідчить, що знання є – <b>знаннями-трансформаціями</b> , – засвоєння навчального матеріалу комплексним і творчим у <i>широкому діапазоні</i> ситуацій чи практичних дій майбутньої професійної діяльності.
4 бали	Відповідь на завдання надана, правильна щодо <i>знання</i> понять межі яких окреслено повно та часткова, неповна, щодо можливих <i>дій</i> з ними, допущені окремі несуттєві неточності чи незначні помилки	Здобувач <i>знає</i> поняття повною мірою та може <i>використати</i> їх у розумових і предметно-практичних діях лише щодо частини ситуацій майбутньої професійної діяльності. Внутрішня інформаційна гнучкість дозволяє виявляти окремі <i>елементи</i> творчості, водночас, у <i>діях</i> з поняттями допущені незначні помилки у неширокому діапазоні ситуацій. Це свідчить про – <b>знання-уміння</b> – в певному колі ситуацій майбутньої професійної діяльності. Навчальний матеріал засвоєно на рівні умінь чи умілих дій.
3 бали	Відповідь на завдання надана правильна, щодо <i>знання</i> понять, межі яких повно найменуються, проте, недостатня, неповна, щодо <i>дій</i> з ними, допущені значні помилки, чи не може <i>діяти</i> з поняттями	Здобувач може назвати поняття та знає повне їх коло, проте, лише інколи, недостатньо, може <i>використати</i> ці поняття у <i>діях</i> , розумових чи предметно-практичних щодо необхідних ситуацій майбутньої професійної діяльності. Це свідчить, що знання є – <b>знаннями-копіями</b> чи <b>знанням-картинкою</b> . Засвоєння навчального матеріалу на рівні копіювання чи репродуктивного використання знань і навичок.

2 бали	Відповідь на завдання надана неправильна, недостатня, допущені значні помилки щодо <i>знання</i> необхідних понять, обізнаність щодо яких є у вигляді відокремлених фрагментів	Здобувач не <i>знає</i> і не може <i>використати</i> поняття у розумових і предметно-практичних діях. Це свідчить про <b>знання-знайомства</b> , засвоєння навчального матеріалу лише на рівні ознайомлення.
1 бал	Відповідь на завдання надана неправильна недостатня, навіть, щодо <i>знання</i> необхідних понять	Здобувач не знає і не може використати поняття у розумових і предметно-практичних діях, вгадує рішення в завданнях, які розв'язуються. Це свідчить про <b>знання-впізнавання</b> , засвоєння навчального матеріалу на рівні впізнавання.
0 балів	завдання не виконане	

Викладачем оцінюється:

1) чи **правильно та повно** здобувачу вдалося підібрати **необхідні та достатні** ознаки поняття, тобто, знання ним змісту та обсягу понять, щоб спираючись на поняття робити судження, потім зробити висновки та за власними власними поняттями, судженнями та умовиводами правильно та повно розкрити завдання, питання, тему;

2) чи **правильно та повно** здобувачу вдалося **використати** поняття у власному аналізі конкретних ситуацій майбутньої професійної діяльності психолога, мисленнєво діяти, оперувати поняттями щодо уявних ситуацій діяльності. Чи використав він належні дії своєчасно та з правильними і повним зазначенням необхідних параметрів і показників явищ психіки, які задіяв у аналізі ситуації, як це передбачено змістом, умовами та вимогами діяльності.

Вищезазначені критерії оцінювання, передбачають перехід від знань до дій здобувача: спроможності мисленнєво діяти, приймати рішення, розв'язувати завдання в межах теми чи питання за вимогами конкретних ситуацій майбутньої професійної діяльності та за її нормами.

В цьому процесі виявляється **якість** знань здобувача через їх дієвість, зокрема:

- цілісність знань та дій, їх поняттєвість, концептуальність;
- логічна послідовність знань та дій, вміння формулювати висновки виходячи з фактів;
- системність у знаннях і діях, зокрема, усвідомлення «чорної скриньки» та її конкретного вияву;
- практична дієвість знань;
- самостійність виконання, гнучкість, міра оновлення знань, їх міцність;
- акуратність оформлення у письмовій роботі.

Під час виконанні завдань оцінюється вміння правильно визначати та аналізувати явища психіки, надавати практичні рекомендації та підбирати тактики психологічного впливу; форми та методи психологічної підготовки, вміння їх застосовувати на практиці.

Розвиваються наступні конкретні спроможності здобувача:

1.	узагальнювати та згортати знання
2.	переходити від понять-назв до предметно-практичних дій з поняттями в широкому діапазоні професійних ситуацій
3.	вмотивованість до пізнання
4.	здатність до саморегуляції розумової діяльності

### **Підсумкова модульна робота**

здійснюється шляхом проведення письмової контрольної роботи у межах залікового модулю дисципліни.

Кожен варіант підсумкової модульної роботи для здобувачів очної та заочної форм навчання складається з трьох завдань. Відповіді на поставленні завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

### **Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольної роботи (оцінюється в діапазоні від 0 до 15 балів):**

Максимальна сума балів за правильне виконання завдань складає 10 балів. Вага одного правильно вирішеного теоретичного завдання складає 5 балів: 5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна; 4 бала – завдання виконане вірно, допущені незначні помилки; 3 бала – завдання виконане в цілому вірно, допущені помилки; 2 бала – завдання виконане частково, допущені значні помилки; 1 бал – завдання виконане на рівні окремих фрагментів; 0 балів – завдання не виконане.

Максимальна сума балів за виконання завдання на вміння діяти складає 5 балів. При його оцінюванні береться до уваги: вміння застосовувати знання на практиці – до 2 балів; вміння оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки – до 2 балів; вміння виявляючи особисту позицію, вміло використовувати міжпредметні зв'язки – до 1 бала.

### **Підсумковий контроль**

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання дисципліни. Здійснюється шляхом складання здобувачами за результатами вивчення дисципліни – екзамену. Кожен варіант підсумкового контролю складається з трьох завдань. Відповіді на поставлені завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

### **Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 30 балів):**

30 балів – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив поставлених завдань;

29-15 балів – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрив зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

7-14 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

7-1 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

*У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.*

### Оцінювання самостійної роботи

Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виносить на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

### Оцінювання індивідуальних завдань

Здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання завдань індивідуальної роботи здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

*Реферат, доповідь:* 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

*Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:*

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

*Есе:* 3 бали – **здобувач** створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно випливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – **здобувач** самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

*Групова презентація:* 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не

доброчесності;

*Проектна діяльність:* 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об'єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної недоброчесності.

## **8. ЗАСОБИ ПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Засобами провадження освітньої діяльності в межах навчальної дисципліни «Психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях» є навчальні аудиторії, що забезпеченні мультимедійним обладнанням; психолого-тренувальні та тренажерні комплекси, смуга психологічних перешкод; база газодимозахисної служби; навчальна, навчально-методична та нормативно-правова література, що знаходиться в бібліотеці (електронній бібліотеці) університету.

## 9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

### Нормативні документи

1. Стандарт вищої освіти України із спеціальності 053 Психологія для третього освітньо-наукового рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 р. № 646.
2. Освітньо-наукова програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія. Черкаси: НУЦЗ України.

### Базова література

1. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навч. посіб. / за ред. М. Ковалю. Львів: ЛДУБЖД, 2023. 308 с.
2. Психологія діяльності в особливих умовах : навч. посіб. / за заг. ред. проф. М.А. Кришталя. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.
3. Психологія екстремальних та кризових ситуацій / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л.М. та ін. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 356 с.
4. Розов В.І. Психологія екстремальних ситуацій. Київ : вид-во «Каравела», 2025. 711 с.
5. Сапольскі Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас. Київ : Наш формат, 2021. 672 с.

### Допоміжна література

1. Бринза І.В., Черненко Н.М. Резилієнтність особистості в екстремальних і кризових ситуаціях: навч. посіб. Одеса : Університет Ушинського, 2024. 120 с.
2. Гонсалес Л. Залишитися в живих. Психологія поведінки в екстремальних ситуаціях. Правдиві історії про дивовижну стійкість і випадкову смерть. Київ: Вид. дім «СКІФ», 2023. 356 с.
3. Диса О.В., Шинкаренко І.О. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. Дніпро. ДДУВС. 2024. 77 с
4. Кушнір Р. Поведінка людини у формулах та моделях. Дрогобич : Коло, 2017. 160 с.
5. Миронець С. М. Психологія діяльності міжнародних гуманітарних місій: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 712 с.
6. Оніщенко Н.В. Екстрена психологічна допомога в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти. Харків : Право, 2014. 584 с.
7. Основи психореабілітації (в схемах і таблицях) : навч. посіб. у 2 ч. / за заг. ред. О.В. Тімченко. Харків : НУЦЗ України, ФОП Панов А.М., 2023 Ч.1. 360 с. Ч.2. 388 с.
8. Осьодло В.І., Траверсе Т.М. Психологія і війна: незасвоєні уроки Гюстава Ле Бона: монографія. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ : Парламентське видання, 2023. 320 с.

9. Осьодло В.І. Будагьянц Л.М. Соціально-філософські та психологічні аспекти сучасних війн: монографія. Київ: вид. Дім «АртЕк», 2018. 408 с.
10. Пономаренко І.В. Психологічні особливості професійного благополуччя працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії з психології. Черкаси: НУЦЗ України, 2024. 290 с.
11. Психолого-корекційний практикум травм війни : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 396 с.
12. Психологічний супровід особистості в умовах війни: навч. посібн. / Кузікова С., Зливков В., Лукомська С., Щербак Т., Котух О. Київ.-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2024. 260 с.
13. Протоколи надання психологічної підтримки та допомоги персоналу ДСНС та членам їх сімей: посібник / Кердивар В.В., Овсяннікова Я.О., Перелигіна Л.А., Платонов В.М., Похілько Д.С. Харків: Факт, 2024. 154 с.
14. Сабліна Н. Життя після втрати. Психологічне консультування складних запитів: горе та втрата: навч.-терапевт. посіб. Вінниця, 2024. 120 с.
15. Стрес-асоційовані розлади здоров'я в умовах збройного конфлікту : монографія. Дніпро : Акцент ПП, 2019. 324 с.
16. Титаренко Т.М. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій. Київ : КНТ, 2023. 218 с.
17. Фомич М.В., Кришталь М.А., Мохнар Л.І., Дячкова О.М., Чередниченко Т.В. Сучасні форми та методи роботи психолога в кабінеті психологічного розвантаження персоналу ДСНС України: монографія. Черкаси: видавець Вовчок О.Ю., 2023. 198 с.
18. Фомич М.В., Волянюк Н.Ю., Ложкін Г.В. Психологічна детермінація помилкових дій суб'єкта діяльності. *Науковий журнал «Habitus»*. 2024. Вип. 59, 219-224. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.59.38>
19. Фомич М. Особливості надання екстреної психологічної допомоги постраждалим в умовах масової загибелі населення внаслідок ракетного удару по житловому будинку в місті Умані. *Вісник Національного університету оборони України*, 2024. 81(5), 163–168. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-81-5-163-168>.
20. Фомич М., Мохнар Л. Екстрена психологічна допомога постраждалим внаслідок ракетного удару по ТЦ «АМСТОР» у місті Кременчуці. *Вісник Національного університету оборони України*. 2023. 76 (6), 193–199. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-76-6-193-199>.

## Інформаційні ресурси

1. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навч. посіб. / за ред. М. Ковалю. Львів: ЛДУБЖД, 2023. 308 с. URL : <https://surl.lt/tqqcju>
2. Миронець С.М. Психологія діяльності міжнародних гуманітарних місій: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 712 с. URL : <http://surl.li/kjfzw>.
3. Приходько І.І., Колесніченко О.С., Тімченко О.В. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. Харків : НА НГУ, 2016. 571 с. URL: <http://surl.li/lfynz>.
4. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: метод. посіб. / за ред. З. Г. Кісарчук. Київ : ТОВ Вид-во «Логос». 2015. 207 с. URL: <https://surl.lu/bkzaru>
5. Психологія екстремальних та кризових ситуацій / Романовський О. Г., Черкашин А. І., Грень Л.М. та ін. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2022. 356 с. URL : <https://surl.li/tuvzrz>

Розробник:

професор кафедри психології  
діяльності в особливих умовах  
доктор психологічних наук, професор

Геннадій ГРИБЕНЮК

## Зміст

1. Мета вивчення навчальної дисципліни .....	3
2. Опис навчальної дисципліни.....	4
3. Передумови для вивчення дисципліни.....	4
4. Результати навчання та компетентності з дисципліни .....	4
5. Програма навчальної дисципліни .....	5
Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна форма: денна, вечірня).....	8
Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (заочна форма: дистанційна).....	9
Індивідуальні завдання (орієнтовна тематика індивідуальних завдань) .....	10
6. Засоби оцінювання .....	12
Перелік завдань для підготовки до екзамену .....	12
7. Критерії оцінювання .....	18
Форми поточного та підсумкового контролю.....	18
Розподіл балів, які отримують здобувачі очної форми, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: екзамен.....	18
Розподіл балів, які отримують здобувачі заочної форми навчання, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: іспит .....	18
Поточний контроль.....	19
Критеріям поточного оцінювання знань здобувача на семінарському занятті дисципліни здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів:.....	19
Підсумкова модульна робота.....	21
Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольної роботи (оцінюється в діапазоні від 0 до 15 балів): .....	21
Підсумковий контроль .....	22
Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 30 балів):.....	22
Оцінювання самостійної роботи.....	23
Оцінювання індивідуальних завдань .....	23
8. Засоби провадження освітньої діяльності .....	25
9. Рекомендовані джерела інформації .....	26
Нормативні документи.....	26
Базова література.....	26
Допоміжна література .....	26
Інформаційні ресурси .....	28